

**ŽMONIŲ SU NEGALIA TEISIŲ STEBĖSENOS KOMISIJOS
PRIE LYGIŲ GALIMYBIŲ KONTROLIERIAUS TARNYBOS
POSĖDŽIO–SUSITIKIMO SU NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ ATSTOVAIS
PROTOKOLAS**

2022 m. spalio 10 d. Nr. NKP-15
Vilnius

Posėdžio pradžia: 2022 m. spalio 7 d. 13:00 val.

Posėdžio pabaiga: 2022 m. spalio 7 d. 14:50 val.

Posėdį vedė Kristina Dūdonytė, Žmonių su negalia teisių stebėsenos komisijos (toliau – Komisija) pirmininkė.

Posėdžio sekretorė Lina Cicėnaitė (Komisijos narė).

Dalyvavo: Rima Sitavičienė (*Pagava*, Lietuvos šeimų, auginančių kurčius ir neprigirdinčius vaikus, bendrija), Kęstutis Vaišnora (Lietuvos kurčiųjų draugija), Mykolas Balaišis (Lietuvos kurčiųjų draugija), Agnė Klemanskienė (Lietuvos neįgaliųjų draugija), Audrė Grybauskaitė (Lietuvos aklųjų ir silpnaregių sąjunga), Juozas Bernatavičius (Lietuvos paraplegikų asociacija), Egidijus Grigonis (Lietuvos paraplegikų asociacija), Ugnė Šakūnienė (Lietuvos žmonių su negalia sąjunga), Jurgita Tarasevičienė (Lietuvos žmonių su negalia sąjunga), Ramunė Šidlauskaitė (Lietuvos žmonių su negalia sąjunga), Kristina Dūdonytė (Komisijos pirmininkė), Vytautas Pivoras (Komisijos narys), Dalia Mikalauskaitė (Komisijos narė), Aidas Gudavičius (Komisijos narys), Lina Cicėnaitė (Komisijos narė).

DARBOTVARKĖ:

1. Komisijos prisistatymas, funkcijų ir atliktų darbų pristatymas.
2. Rekomendacijų, parengtų po susitikimų su savivaldybių ir vietinių nevyriausybinių organizacijų atstovais, pristatymas.
3. Nevyriausybinių organizacijų atstovų pasisakymai – diskusija.

SVARSTYTA: Pristatytos Komisijos funkcijos (viena pagrindinių – tikrinti, kaip įgyvendinama Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencija (toliau – Konvencija), teisės ir veiklos forma.

K. Dūdonytė nevyriausybinių organizacijų (toliau – NVO) atstovams pristatė Komisijos darbus (rekomendacijos dėl „Socialinių paslaugų katalogo“, inicijuotas tyrimas „Žmonių su negalia ir jų šeimų patirtys pandemijos metu“ ir jo pagrindu parengtos rekomendacijos ir kt.).

SVARSTYTA: NVO atstovams Komisijos nariai pristatė rekomendacijas, parengtas š. m. rugpjūčio mėn., po susitikimų su 24-urių savivaldybių atstovais. A. Gudavičius atkreipė dėmesį, kad visų susitikimų metu dalyvaudavo savivaldybių vietinių NVO atstovai, tačiau didesnės kritikos dėl asmenų su negalia padėties savivaldybėse neišgirsta. Pirmoji Komisijos rekomendacija – dėl savivaldybėse gyvenančių asmenų su negalia statistinių duomenų pagal negalios pobūdį nebuvimo. A. Gudavičius dar kartą pabrėžė, kad tikslų duomenų nė viena savivaldybė neturi, nėra tiksliai žinoma, nei kiek žmonių su kokia negalia gyvena, nei kokios pagalbos jiems reikalingos.

Antroji rekomendacija susijusi su individualios pagalbos teikimu. Šiuo metu teikiamos socialinės paslaugos pagal „Socialinių paslaugų katalogą“. A. Gudavičius pažymėjo, kad susitikimų metu teirautasi, kokias individualias pagaldas teikia per paslaugų projektus vietinės NVO. Nemažai savivaldybių atsakydavo, kad nėra poreikio. Realiai, kai savivaldybė nežino, kiek ir kokių asmenų su negalia gyvena jos teritorijoje, dėl to manoma, kad nėra kam teikti individualios pagalbos. Ši problema siejama su statistinių duomenų apie asmenis su negalia trūkumu savivaldybėse. Trečioji rekomendacija susijusi su užimtumu. A. Gudavičius atkreipė dėmesį, kad tai valstybinio lygio problema. Didžioji dalis savivaldybių neturi pačios parengusios planų dėl asmenų su negalia užimtumo didinimo. Komisija pateikė tokią pačią rekomendaciją, kurią buvo teikęs Jungtinių Tautų neįgalųjų teisių komitetas.

V. Pivoras pristatė visas kitas rekomendacijas. Ketvirtoji rekomendacija – dėl asmenų su negalia švietimo. Mokyklose pritaikymas asmenims pagal negalią skirtingas. Yra asmenų, kurie mokosi pagal palengvintas programas, V. Pivoras informavo: „pastebėjome, kad tam tikruose rajonuose pagalbos ar asistentų nėra, jų neužtikrinus negalima kalbėti apie visapusišką pritaikymą. Komisija supranta, kad įtraukusis ugdymas yra naujas ir sudėtingas dalykas. Pačios savivaldybės susiduria su iššūkiu, nes nėra praktikos, ką ir kaip daryti. Komisija rekomenduoja atsižvelgti į Konvencijos nuostatas bei vykdyti švietimo strategiją. Reikia jau dabar ruošti, didinti mokytojų kompetencijas.“

Penktoji rekomendacija susijusi su užimtumu, sportu, laisvalaikiu. Savivaldybės turi savo būdus, pritaiko šventes ir pan., tačiau realiai tas pritaikymas yra menkas bei nėra organizuojamas informacijos perdavimas asmenims su įvairiomis negaliomis. Įrengti įvairūs sporto centrai, tačiau infrastruktūra nepritaikyta. Dažnai treneriai nežino, kaip treniruoti asmenį su negalia. Rekomenduotina asmenis su negalia įdarbinti sporto srityje, treneriais. Kartais savivaldybių atstovai atsakydavo, kad nėra tokių asmenų.

Šeštoji rekomendacija – pagalba šeimoms auginančioms asmenis su negalia. Dažnu atveju šeimos atsisako karjeros, darbų, įvairių veiklų, nes nesulaukia pakankamai pagalbos. „Pastebėjome, kad, kai asmuo su negalia sulaukia pilnametystės, dažna šeima gali būti priversta palikti vaiką globos namuose, nes nesulaukia pagalbos. Dėl šios problemos savivaldybės neturi strategijos, vizijos ilgalaikiai perspektyvai“, – kaip teigia A. Pivoras, reikia nepamiršti šeimos.

D. Mikaluskaitė papildė, kad Komisija labai nustebė, jog NVO turėjo nedaug pastabų savivaldybėms. Ji pabrėžė, kad daugumoje savivaldybių NVO neturėjo pretenzijų, dėl to Komisijai pasunkėja darbas dėl konvencinių nuostatų teisingo įgyvendinimo. Anot D. Mikaluskaitės: „NVO yra „arčiau“ asmens su negalia, mes prašome aktyvumo iš kiekvieno NVO. Savivaldoje vyrauja nuomonė, kad asmuo su negalia pats nesikreipė, tačiau paklausus, kaip Jūs komunikujete su intelekto negalią turinčiais žmonėmis, atsakymo negavome“. Toliau D. Mikaluskaitė tęsė: „papildant dėl švietimo pagalbos, tai dažnai suprantama, kad panduso įrengimo „užtenka“ ir viskas, o paklausus, kokias pagaldas gauna intelekto negalios ar psichosocialinę negalią turintis asmuo,- viskas apsiriboja spec. mokyklos lankymu. Dėl to reikia NVO didesnio aktyvumo ir įtakos vietos savivaldose. Su sunkesnėmis negaliomis vaikai, sulaukę pilnametystės, būna atskirtyje, uždaryti. Dėl to prašome visiems pasistengti, kad suaugusių žmonių su negalia galimybės būtų kiek įmanoma atviroje bendruomenėje.“

K. Vaišnora pažymėjo, kad NVO vaidmuo svarbus, tačiau, tol „kol savivaldybės finansuos asmenų su negalia organizacijas, tol tas balsas ir teisių atstovavimas bus mažai girdimas. Dauguma ilgamečių lyderių yra pavargę ir dėl to šį „balsą“ perdavę *skėtinėms* organizacijoms, nes mes nepriklausom nuo savivaldos ir mes savivaldai galime pasakyti griežtesnį žodį. Dėl to reikia suprasti NVO, dirbančias savivaldybių lygmeniu. Tuo tarpu dėl įtraukaus švietimo turėtume visi

susikoperuoti, visos institucijos ir organizacijos. Lietuvos negalios organizacijų forume yra suformuota Įtraukaus švietimo komitetas“, kuriam K. Vaišnora pirmininkauja, nariai labai aktyvūs. „Tačiau Lietuvoj didžiausia problema yra strategija, iškyla klausimas, kur yra patvirtinta aiški strategija. Strategijos pristatomos, tačiau jos dažnai keičiasi, dėl to neturim galutinės strategijos. Mums patiems reikia išsiginčyti, kas yra įtraukusis švietimas ir kaip jis pagal negalios pobūdį turėtų būti užtikrintas. Ilgą laiką laikytasi nuostatos, kad įtraukusis švietimas kurtiesiems bus užtikrintas per lietuvių-gestų kalbos vertėjus, tačiau gestų kalbos vertėjai kaip priemonė nėra įtraukusis švietimas.“ K. Vaišnora pabrėžė: „dėl įtraukaus švietimo kviečiu visus aktyviai dirbti, ministerijos prašyti patvirtintos strategijos ir išsiginčyti, kad yra įtraukusis švietimas, nes visi jį tikrai kol kas skirtingai suprantame“. „Kuo galime pasidžiaugti, toks buvo klausimas, – tai galima pasidžiaugti lietuvių-gestų kalbos vertimo sistema, nes paslaugos prieinamos 24 val. visomis savaitės dienomis, čia didelis Lietuvos laimėjimas. Žinoma, yra problema – būtent gestų kalbos vertimo kompetencija ir profesionalumas. Svarbu kelti lietuvių-gestų kalbos vertėjų kompetencijas, ypač vertimą iš gestų kalbos į žodinę kalbą. Dėl to ne visada kurčiųjų nuomonė būna išgirsta, nes nebūna tikslus vertimas... Kitas svarbus aspektas - prasideda socialinės reabilitacijos paslaugų akreditacija, prašome Komisijos atkreipti į tai dėmesį. Komisijos prašome atkreipti, kaip ji bus įgyvendinama, nes iškyla baimių, kad paslaugų sumažės.“ K. Vaišnora atkreipė dėmesį, kad „galbūt galėtume turėti ir tradicinius susitikimus, nes skėtinės organizacijos gali atskleisti nemažai informacijos“.

M. Balaišis atkreipė dėmesį, kad asmenys su negalia turi gauti visas paslaugas visuose miestuose, visoje Lietuvos teritorijoje, nėra teisinga, kad socialinės paslaugos gaunamos tik savo mieste. Žmonės keliauja, vyksta studijuoti, dirbti. Norėtųsi, kad socialinės paslaugas būtų galima gauti visiems ir visur.

A. Grybauskaitė pažymėjo, kad egzistuoja problema dėl informacijos prieinamumo akliesiems ir silpnaregiams: deklaruojama ir ministerijų lygmeniu, kad dokumentai ir pagrindinė informacija pritaikyta, bet realiai būna visai nepritaikyta. Nuolatinis aiškinimas, ką reikia sutvarkyti, užtrunka, norėtųsi, kad būtų atsižvelgiama, kad jei teigiama, kad pritaikyta informacija, tai taip ir būtų, kitu atveju norėtųsi, kad institucijos prisiimtų atsakomybę, kreiptųsi į specialistus, kurie žino, kaip pritaikyti informaciją.

D. Mikalauskaitė pasiteiravo: „kur kreiptasi dėl išvardintų problemų ir ar gavote atsakymus; kuo gali padėti Komisija“. Iš NVO atstovų sužinota, kad NVO gana dažnai negaunami atsakymų iš institucijų, kai išsiunčiami paklausimai arba raštai. Su įstaigų pasyvumu dažniausia susiduriama, kai klausimai būna susiję su finansais.

K. Vaišnora atkreipė dėmesį, kad Neįgaliųjų reikalų taryba, kuri yra prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, turėtų būti prie Vyriausybės (nes tai kitas lygmuo ir kitas požiūris, teisių atstovavimo mechanizmas būtų efektyvesnis).

M. Balaišis informavo, jog džiaugiasi, kad gerėja informacijos prieinamumas, tačiau egzistuoja problema su privačiomis televizijomis dėl informacijos prieinamumo (kurtiesiems labai svarbu yra subtitrai). Jis iškėlė klausimą, kodėl nėra reikalavimų privačioms televizijoms dėl subtitrų.

J. Bernatavičius akcentavo, kad reikalingi dažnesni, galbūt sistemingi NVO ir Komisijos pasitarimai.

A. Klemanskienė pažymėjo, kad kol kas situacija, kalbant apie įtraukusių ugdymą, yra prasta, visų pirma dėl požiūrio ir nusistovėjusių stereotipų mokyklose. „Pedagogams trūksta žinių, trūksta mokymų, dėl to su švietimo ir ugdymo įstaigomis pradėjome iniciatyvą.“ Taip pat pažymėjo, kad „periferinės“ NVO tikrai nekritikuoja savivaldybių dėl finansinės priklausomybės. Dėl paramos šeimoms – tėvai auginantys vaikus su negalia prašo atokvėpio pagalbos, jie tos pagalbos nesulaukia, dėl to verta padirbėti pradėdant nuo mokymų, pagalbos savivaldybių darbuotojams.

Žmonės yra nedrąsūs, dėl to jie nenori kreiptis pagalbos, tenka juos skatinti, drąsinti, komunikuoti su savivaldybės darbuotojais, kad juos palaikytų. Kalbant apie užimtumą, visos užimtumo tarnybos dirba skirtingai, bet yra ir gerų pavyzdžių.

A. Gudavičius paprašė perduoti žinių asociacijų nariams, kreiptis į savivaldybes dėl reikiamų paslaugų ir dėl atokvėpio paslaugų, įrodyti, kad jų reikia.

D. Mikalauskaitė padaršino NVO aktyviau spręsti problemas, susijusias su asmenimis su negalia, turėti tvirtą nuomonę bendraujant su valstybinėmis įstaigomis.

NUTARTA: Komisijos pristatytos rekomendacijos ir jose išskirtos probleminės sritys aktualios ir NVO. Nutarta pagal galimybes bendradarbiauti, aktyviau keisti informacija, bendrai spręsti tam tikras problemas.

Posėdžio pirmininkė

Kristina Dūdonytė

Posėdžio sekretorė

Lina Cicėnaitė